

1

De Lessen van Darlington

21 december 1907

Darlington, Engeland, aanvang 14.15 uur (Greenwich Time)

Engeland (amateurs) – Nederland 12-2

Hij spreekt als een Nederlander. In zijn blik schuilt de diepe overtuiging van eigen kwaliteit. Even lijkt het alsof wat eerder vandaag gebeurde alweer is vergeten: de verwachtingen, de overrompeling, het tegenstribbelen, de blamage. De aanwezigen in de eetzaal van het King's Head Hotel in het Engelse Darlington weten daarvan. Ze hebben het zelf ondervonden of van buitenaf aanschouwd.

Verdediger Louis Otten van Quick uit Den Haag met wie hij ruim tien minuten lang zo'n ongelukkig backstel vormde.

Halfspeler Karel Heijting van het Haagse H.v.v. die op zijn aandringen de positie van Otten overnam.

Linksmidden Tonny Kessler, ook H.v.v., die met zijn lange en zware lichaam op het door de hevige regenval van de laatste dagen spekgladde veld geen moment zijn normale fysieke spel had kunnen spelen.

Diens clubgenoot, Lo la Chapelle, doelverdediger van dienst en van de zeven debuterende spelers vandaag toch verreweg de meest onfortuinlijke.

Middenvoor Cas Ruffelse, veel te egoïstisch, maar met twee doelpunten juist weer de gelukkigste debutant.

En natuurlijk ook diens clubgenoot bij Sparta, Bok de Korver,

die als spil zoals altijd kranig hard werkte en met wie hij ook deze keer kundig kort spel had.

Als het Nederlands elftal hebben ze de wedstrijd in het Engelse Darlington anderhalf uur lang moeten ondergaan: zij, hij en de overige vier herenspelers die, passend bij het vertrouwde piramidesysteem van 2-3-5, de voorhoede complementeerden: de vleugelmannen Iman Dozy en Caius Welcker en de binnenspelers Jan Thomée en Edu Snethlage.

Verder kennen ook de meegereisde officials van de Nationale Voetbal Bond, de nvb, het spelverloop. Commissaris De Haan, tweede voorzitter en elftalleider Carl Hirschman, de aanwezige leden van de voor selectie van spelers verantwoordelijke Nederlandsch Elftal Commissie, de NEC, de heren Bill Dijkhoorn, Gijs

Jannink en Jan van den Berg: ze hebben het allemaal gezien. En met hen keken de journalisten, de scribenten van dag- en weekbladen, die ook nu weer nadrukkelijk aanwezig zijn bij dit door de Engelse voetbalbond aangeboden afsluitende *banquet*.

Het is pas luttele uren geleden, veel te kort om nu al alle wedstrijd-details te zijn vergeten. De complete mistrap van doelvörder La Chapelle toen de bal nauwelijks tien seconden na de kick-off van de Engelsen al voor zijn voeten kwam en waarna deze achter de rug van de keeper in het heiligdom verdween. Het tweede, derde en vierde Engelse doelpunt die al na tien minuten waren gemaakt. De eerste hoekschoot voor Nederland, toegekend in de 44ste minuut, die de opmaat werd tot de geredde vaderlandse eer: 5-1, tevens de ruststand. Het gemak waarmee de Engelsen na de rusttijd in minder dan vijftien minuten wederom vier keer wisten te doelpunten. Hoe, met nog bijna een kwartier te gaan, ook het tiende punt door Engeland op het scorebord werd gezet. En hoe vervolgens in halve duisternis de wedstrijd was uitgespeeld. Het was een oorwassing van jewelste geweest, die ze allen niet licht zouden vergeten. En toch, terwijl hij daar nu zo staat, licht voorovergebogen, beide handen steunend op de lange eettafel, lijkt dit allemaal nooit te zijn gebeurd. Er is gevoetbald. Er is verloren. Er is zelfs dik verloren. Maar de gespeelde wedstrijd is inmiddels overgoten met goedpraterij, vaderlandse sentimenten en zelfgekozen of elders gevonden stokpaarden. Ook hij doet daar vrolijk aan mee: zoals na hem zoveel anderen – spelers, trainers, burgers en buitenlui – juist daaraan zoveel plezier zullen beleven. Ook hij verkiest woorden boven het patroon van voldongen feiten: de taal boven het gespeelde spel. Ook hij laat zich graag meeslepen in het geconstrueerde verhaal over wat er zojuist is gebeurd. Ook hij dus.

Wie hij is? Ben Stom. Geboren als Bertus Martinus Stom op 13 oktober 1886 te Apeldoorn. Met clubvoetbal gestart bij Robur et Velocitas. Groot gegroeid als speler bij de militaire Cadetten Voetbal Vereniging Velocitas in Breda. Het leger past bij hem. Na de vooropleiding in Alkmaar is hij toegelaten op de Koninklijke Mili-

taire Academie te Breda. Deze officiersopleiding heeft hem opgeleid tot luitenant met als doel plaatsing in Nederlands-Indië.

Allemaal feiten, toch is het niet specifiek deze Stom die spreekt. Wie spreekt is de aanvoerder van het Nederlands elftal. Hij, Ben Stom – of Jos, zoals zijn voetbalmakkers hem noemen – hij heeft vandaag, 21 december 1907, leiding gegeven aan het elftal internationals die de grootste nederlaag uit de geschiedenis van het Nederlands voetbalteam hebben geleden.

Ooit zal deze wedstrijd gelden als kantelpunt: zullen sporthistorici wijzen op het belang van het grote verlies. Hoe geleerd werd van de Lessen van Darlington. Hoe veelvuldig en nadrukkelijk de uitspraak van de Engelse official Hughes – nauwelijks een halfuur geleden gedaan – hoe vaak juist deze uitspraak werd aangehaald als oplossing voor het vaak te opportunistische en onsamenvangende spel van Nederland: ‘De halfspelers vergaten dat ze niet alleen de eerste linie van de verdediging zijn, maar tevens de tweede linie van de aanval.’

De door historici gereconstrueerde ‘Darlingtonse Les’ zal luiden dat ‘middenlinies wedstrijden winnen’. Minder de hoge, lange bal spelen van de zogenaamde *longpassing*, en meer de bal op drijven en waar mogelijk met combinatievoetbal, het *driehoekspel*, de aanval zoeken. Een spelstijl die – zoals de Engelse aanvoerder Vivian Woodward straks uitvoerig zal gaan beweren – eigenlijk verdraaid goed past bij de zo van zichzelf overtuigde Nederlander. Als hij tenminste wenst te trainen: op de techniek, op het correct inspielen van een nevenman, op consequent samenspel.

Stom weet niet van het historische kantelpunt. Stom kan dat ook niet weten. En toch spreekt hij, de aanvoerder van het Nederlands elftal, precies de woorden die op dit moment gesproken dienen te worden. Het zijn Engelse woorden; als een goede gast spreekt Stom de taal van de gastheer. Maar het is vooral de Nederlander in hem die spreekt.

‘*Thank you,*’ zegt Stom. Hij dankt eerdere sprekers voor hun woorden. Hij dankt hen specifiek voor de goede raad zich nim-

mer door een zware nederlaag te laten ontmoedigen. En hij dankt het gehele amateurselftal van Engeland voor hun vriendschappelijkheid in en buiten het speelveld.

‘*Thank you, England,*’ zegt Stom tegen de grondleggers van het moderne voetbal. ‘Heel veel dank voor alles.’

I

Wat doet hij nou? De ruim achthonderd, voornamelijk Belgische toeschouwers in het stadion van Beerschot in Antwerpen kijken al de hele middag hun ogen uit, maar wat er nu gebeurt?

In hun allereerste officiële interland heeft het Nederlands elftal bij voortduren gedomineerd. Alleen door het sterke optreden van de Belgische keeper Eric Thornton is het slechts 1-0 voor Nederland, doelpunt Eddy de Neve. De laatste paar minuten nemen de Belgen, ondanks de tegenwind, ineens het initiatief. Kapitein Camille van Hoorden dreef zojuist nog de bal over de middenlijn en poogde zijn voorwaartsen te bereiken met een gestoken bal, een *through pass*. Tevergeefs. Een van de Nederlandse achterspelers onderschepte de bal en speelde deze vervolgens terug op zijn keepende nevenman, Reinier Beeuwkes.

Niets aan de hand.

Leek het.

Want ineens – precies het moment waarop iedereen in het stadion in Antwerpen zich op deze 30ste april 1905 afvraagt wat die technisch vaardige Hollandse verdediger doet – vlak voordat de uitlopende Beeuwkes de bal wil wegschoppen, raakt de Nederlandse achterback het bruine leder nog licht aan. De doelvorderiger trapt een gat in de lucht en de bal rolt met ‘een trekschuitvaartje’ in het lege doel. De Hollandse maagdelijkheid in het internationale voetbal heeft precies tachtig minuten geduurd. Voor het eerst in de geschiedenis heeft het Nederlands elftal een officieel tegendoelpunt geïncasseerd. De maker: Bertus Martinus Stom.

II

De golvende Noordzee tussen Nederland en Engeland lonkt op donderdag 19 december 1907. Vlak voor vertrek met de Harwichboot Dresden vanuit Hoek van Holland hebben de spelers en officials van het Nederlands elftal van enkele bestuursleden van Sparta uit Rotterdam een uit witte en rode bloemen samengestelde knoopsgatruiker gekregen. Ook Ben Stom, straks in Darlington voor de eerste keer aanvoerder, heeft er een op zijn jas gestoken. Als enige speelde hij alle interlands tot nu toe; zeven in totaal. Stom is recordinternational en verheugt zich op de wedstrijd tegen de Engelse amateurs. Net zoals hij, zo'n tweeënhalf jaar geleden alweer, zich verheugde op zijn en Nederlands allereerste interland.

Met drie doelpunten van middenvoor Eddy de Neve was die wedstrijd in de verlenging alsnog ruim gewonnen. Na de 1-4 te Antwerpen had Stom veel lof gekregen. Het eigendoelpunt was in de meeste kranten omschreven als 'een misverstand' tussen hem en keeper Beeuwkes. Verder stemde zijn optreden tot veler tevredenheid.

Hijzelf was ook best tevreden geweest. Zijn spel was zoals het spel waarmee hij negen dagen eerder bij het Nederlandse publiek bekend was geworden in een wedstrijd van het Bondselftal. Dit team, door de NVB vanaf 1894 enkele malen per jaar samengesteld voor duels tegen internationale teams, gold inmiddels als voorloper van het officiële Nederlands elftal. Ondanks de nodige scepsis bij enige perslui over zijn kwaliteiten als relatief kleine en pas achttienjarige verdediger uit Breda was hij op Goede Vrijdag 21 april 1905 een van de elf uitverkorenen geweest die op het veld van het Haagse H.V.V. speelden tegen de Engelse ploeg London Caledonians.

Ruim zevenduizend toeschouwers waren direct getuige van het debuut van Stom en nadien, indirect, nog eens een veelvoud aan overige geïnteresseerden door alle verhalen in kranten en sport-

bladen. Hen vielen vooral zijn technische capaciteiten op. Bij het zuiveren van terrein, het verdedigen, koos hij nimmer voor de vervelende benenstokschofferij, maar trachtte hij op faire wijze de tegenstander de bal af te nemen. Waar andere backs bij de opbouw veelal kozen voor een *longshot*, zocht Stom dan juist de hulp van een nevenman. Met driehoekspel de halfbacklinie en de voorhoede bereiken: zo was hij dat gewend bij zijn Bredase club Velocitas, dus zo deed hij het ook op die Goede Vrijdag van 1905.

In de rust van de uiteindelijk met 3-2 verloren wedstrijd tegen de Londense ploeg had aanvoerder Van Waveren hem een speciaal compliment gemaakt. Deze verdediger van HFC uit Haarlem was onder de indruk van het gemak waarmee debutant Stom met beide benen trapt. Hij onderging deze lofbetuiging als vanzelfsprekend. Links of rechts kicken was hem van jongs af aan al eender. Door die veelzijdigheid was hij nadien in het Nederlands elftal wisselend aan de linker- en rechterkant in de verdediging opgesteld. Veel verschil maakte dat niet; de afgelopen jaren behoorde hij met zijn felle achterspel telkens tot de uitblinkers. Zelfs na de fikse 5-0 uitnederlaag tegen België in 1906 was hij geprezen als uitmuntend verdediger én als verrassende helper in de aanval. En onlangs had Chris Groothoff, scheidsrechter, groot kenner van de voetbaltactiek en hoofdredacteur bij *Het Sportblad*, hem zomaar vergeleken met Jules van der Linden, de technisch vernuftige verdediger van het Amsterdamse RAP en volgens de verhalen een van de supercracks van de jaren negentig. Dat was toch niet mis.

Hangend over de reling op het buitendeck van de Harwich-boot Dresden zuigt Stom de longen langzaam vol. Niet te diep, anders gaat hij kuchen. En kuchen leidt zomaar tot overgeven. En overgeven heeft hij al genoeg gedaan. Hij mag zich dan sinds kort officier noemen, afgestudeerd aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda, talent voor varen heeft hij niet, nooit gehad ook. Vrij snel nadat de Dresden de haven van Hoek van Holland verruilde voor open zee, had Stom de buitenlucht opgezocht. Team-

genoten spraken van een nogal groenig gezicht. Groenig was ook het goedje dat vervolgens bij tijd en wijle uit zijn mond spoot.

Na enkele uren was het wel wat beter gegaan. Stom had zelfs geslapen, hoewel maar kort. De slaaphut was te benauwend. Zweetluchten van teamgenoten dreven hem naar het buitendek. Je voelt de golfslag daar het hevigst, maar de lucht is in elk geval fris.

Zachtjes ademt hij in. En net zo geconcentreerd ademt hij weer uit.

In aanloop naar het duel in Darlington was er ineens weer kritiek. Stom zou voor een verdediger te veel de neiging hebben naar voren te spelen. Zowel leden van de NEC als enkele perslui spraken hem daar vroeger al op aan. Maar rond de proefwedstrijd afgelopen zondag tegen De Zwaluwen, het tevens door de NEC samengestelde sparringteam van sterke nationale spelers, keerde dit verwijt ineens vrij sterk terug in de pers. Journalist Doe Hans van het weekblad *De Sport* en ook Groothoff van *Het Sportblad* hadden de in 4-4 geëindigde oefenwedstrijd bekeken. De laatste schreef dat Stom ‘momenten van schitterend spel afwisselde met gevaarlijk opdringen waarbij hij de geheele verdediging in den steek liet’.

Doe Hans had voorafgaande aan de wedstrijd al serieuze vraagtekens gezet bij Stoms selectie. Als argument wees Hans op het ‘matig spel van Stom’ in het afgelopen seizoen bij zijn nieuwe club HFC in Haarlem op de positie van kanthalf. ‘Als middenspeler zouden we ons dan ook beslist moeten verklaren tegen een plaats voor hem in ’t Nederlandsch elftal. Hij is nu echter gekozen als achterspeler: hij teert dus nog op z’n ouden roem en hoewel niemand ons zal tegenspreken, dat Stom de officier-speler niet meer is Stom de cadet-speler, willen we hopen, dat hij in Engeland nog te pakken zal krijgen ’n vlag van z’n ouden vorm.’

Het waren enigszins harde woorden. Onterechte harde woorden. Tegen De Zwaluwen had hij in zijn streven het ongelijk van Doe Hans aan te tonen misschien te geforceerd gespeeld, te gehaast het driehoekspel gezocht. Maar hij had ook als vanouds gretig gedueleerd: bij elke losse bal ‘inloopen’, zoals Eddy de Neve,

zijn oud-ploeggenoot bij Velocitas, dat felle doorjagen noemde. Juist de verrassende snelheid bij het inloopen bracht hem als aanvaller veel succes, beweerde de inmiddels als militair in Nederlands-Indië werkzame De Neve. Verdedigers raakten daardoor in paniek, voelden zich opgejaagd.

Stom vond inloopen om diezelfde reden een belangrijk wapen voor verdedigers. Snel de bal veroveren betekende immers sneller bouwen aan een nieuwe aanval. En in de wedstrijd tegen De Zwaluwen had het, zoals wel vaker, bij veel van zijn teamgenoten juist aan die felheid ontbroken.

Pfffff. Langzaam in. En pfffff, weer langzaam uit. Langzaam in. En pfffff, weer langzaam uit. Gestaag ademen bezweert zijn onrustige maag. Eerder stond Stom hier aan de reling met Bok, de spil van Sparta. De golven van de Noordzee hadden ook vat op hem gekregen. Terwijl bijna al hun nevenmannen de avonduren druk pratend doorbrachten in de scheepsbar betaalden Bok en hij rijkelijk hun tol aan de god van de zee. Het was gek, maar samen kotsen over de reling werkte troostend. Zoals Stom gedurende een wedstrijd ook troost vond in kundig kort spel met Bok. De Spartaan voetbalt met techniek, met vernuft en met overzicht. En ook hij moet niets hebben van benenstokschofferij, zonder daarbij het harde werken te schuwen.

Eigenlijk kan in deze selectie naast Stom zelf alleen Bok de felheid van het inloopen een hele wedstrijd lang opbrengen. Misschien komt het door hun achtergrond. Bok is als zoon van een winkelier net als hij opgegroeid in een middenklasse milieu: ze zijn gewend hard te moeten werken voor een inkomen. Het merendeel van de spelers in het Nederlands elftal kent een betere achtergrond: ondanks de toename van het arbeidersvoetbal, de groeiende populariteit van het spel bij het volk in de laatste jaren, heeft het spel nog steeds een elitaire uitstraling. Jongens als Welcker en Kessler, rechtenstudenten, of Thomée, Snethlage en Otten, alledrie geneeskundestudenten, weten vanaf hun geboorte al dat ze goed terecht komen. Voor Bok en hem ligt dat anders.

Gelukkig is de Sparta-spil er weer bij. Na een verloren home-match tegen België op 13 mei 1906 was er de nodige discussie ontstaan. De NEC besloot in al haar wijsheid voor de volgende wedstrijd acht nieuwe spelers te selecteren. Drie wedstrijden lang was Bok vervangen door Willem Janssen, spil van Prinses Wilhelmina uit Enschede. Geen slechte voetballer trouwens, die Janssen, maar de terugkeer van Bok als centrale figuur in het Nederlands elftal stemt Stom optimistisch. Met wederom zeven debutanten is zijn ervaring zeer welkom.

En pfffff. Langzaam weer in. En pfffff, langzaam weer uit. Het geconcentreerde ademen brengt hem verlichting. De vrijdagochtend is al enige uren gevorderd. De boottocht zal niet al te lang meer duren.

‘Gaat het een beetje, Jos?’ Nevenman Karel Heijting, van Indische afkomst, militair en kanthalf bij H.v.v., is het buitendek opgelopen en legt zijn hand op de schouder van Stom. De kapitein van het Nederlands elftal knikt.

‘Weet je, Karel,’ zegt Stom. ‘Ik denk dat wij morgen ook goed zullen spelen. Een verliespartij is wel zeker, maar een grotere nederlaag dan 6-1 verwacht ik toch niet.’

III

Daags voor de wedstrijd op zaterdag 21 december 1907 zag de Engelse voetbalverslaggever van *The Northern Echo* een tweetal heren door Darlington kuieren. Hij herkende hen direct als de twee W’s: Wall en Walker, respectievelijk de president van de Engelse voetbalbond en de manager van het Engelse voetbalelftal der amateurspelers. Hij vroeg hun de teams van Nederland en Engeland eens te vergelijken.

‘Als er al sprake is van een verschil,’ zei Wall. ‘Dan is het dat de Engelsen beter vertrouwd zijn met de details van het voetbalspel.’

De heer Walker naast hem knikte en zei: ‘Dat is het wel zo’n beetje ja.’